

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

Komparativni pregled

Popis stanovništva i domaćinstava u zemljama regionala

Podgorica, decembar 2019. godine

Broj: 20/2019

Klas. br: 00-52-4/19-

Datum: decembar 2019. godine

Pripremio: Istraživački centar Skupštine Crne Gore

* *Istraživački centar Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilnosti izvora. Centar ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Istraživački radovi se koriste samo u svrhu za koju su izrađeni, a u skladu sa Pravilima o izradi istraživačkih radova. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore, niti neophodno drugih institucija ili organizacija čiji se podaci koriste za izradu rada.*

** *Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD	4
GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA	7
1. KOMPARATIVNI PREGLED	8
1.1 ALBANIJA.....	8
1.2 BOSNA I HERCEGOVINA.....	12
1.3 HRVATSKA	16
1.4 KOSOVO.....	17
1.5 SJEVERNA MAKEDONIJA.....	20
1.6 SLOVENIJA.....	24
1.7 SRBIJA	27
IZVORI INFORMACIJA	30

UVOD

*Popis stanovništva (census) sistemski je postupak prebrojavanja, odnosno evidentiranja sveukupne populacije određenog područja, najčešće države. Popis stanovništva predstavlja detaljan demografski pokazatelj, budući da se definiše tzv. **kritičnim trenutkom popisa** (dan na koji se popisano stanje odnosi). Smatra se najvažnijim izvorom podataka o populaciji. Metodološki, primjenjuju se dvije osnovne koncepcije popisivanja stanovništva. Prema koncepciji stalnog (de iure) stanovništva, popisuju se sve osobe prema mjestu stalnog boravka, bez obzira na to jesu li u kritičnom trenutku prisutne. Prema koncepciji prisutnog (de facto) stanovništva, popisuju se svi zatečeni u trenutku popisa. Ranije se više sprovodio popis prema načelu prisutnosti, a u novije doba češći su popisi prema načelu stalnosti. Popis stanovništva najčešće sprovode tijela državne uprave.¹*

Popisivanje stanovništva i domaćinstava pruža precizan i geografski detaljan pregled populacije u zemlji, nudeći informacije o širokom spektru karakteristika populacije (demografske, socioekonomske, etno-kulturalne i druge karakteristike) na vrlo detaljnem nivou unakrsne klasifikacije. Upravo to popis stanovništva čini značajnim izvorom podataka koji se mogu iskoristiti za sprovođenje detaljnih analiza. Popisi stanovništva pružaju suštinske statističke podatke za formulisanje i procjenu politika, administraciju, kao i za istraživanje. Postavljanjem temelja za procjenu broja stanovništva, istraživanja zasnovana na uzorcima i prikupljanje geografskih podataka, popisi stanovništva i domaćinstava predstavljaju suštinski element društvene i regionalne statistike.²

U evropskim zemljama popisi stanovništva imaju dugu tradiciju. Ukoliko se posmatra sa istorijskog aspekta, razvoj metodologije popisivanja u svakoj zemlji ponaosob oblikovali su brojni faktori, kao što su: potreba za podacima, dostupnost izvora podataka i tehnologija, principi i zahtjevi u pogledu zaštite podataka, kao i finansijski troškovi popisa. Konkretno, na nivou Evropske unije, popisi stanovništva imaju veću vrijednost ukoliko njihovi rezultati mogu da se upoređuju među zemljama članicama. Iz tog razloga, Evropska unija preduzima kontinuirane napore u cilju usklađivanja rezultata popisa. Nakon prvih programa popisivanja 1980., 1990. i 2001. godine, popis iz 2011. godine označio je važnu prekretnicu budući da je po prvi put bio zasnovan na **sveobuhvatnom pravnom okviru EU**. Uspješno je uspostavljen novi instrument *Census Hub*³ koji je omogućio jedinstveni javni pristup svim rezultatima popisa u zemljama članicama 2011. godine. Ovakve inovacije poslužile su ključnim ciljevima programa EU u vezi sa popisom, odnosno širenju detaljnijih podataka na način pristupačan korisnicima, te omogućavanju uporedivosti prikupljenih podataka.⁴

Kako bi proizvele podatke o stanovništvu, države članice EU razvile su različite metodologije popisa koje su prilagodile administrativnoj praksi i tradiciji svojih zemalja. Zakonodavstvo EU podržava ovu različitost, te Okvirna Regulativa br. 763/2008 Evropskog parlamenta i

¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, 2019.

² Eurostat, EU legislation on the 2021 population and housing censuses, Explanatory notes, 2019 edition, p. 7-8 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-18-010> (25.11.2019)

³ European Statistical System, Census Hub,

<https://ec.europa.eu/CensusHub2/query.do?step=selectHyperCube&qhc=false> (28.11.2019)

⁴ EU legislation on the 2021 population and housing censuses, ibid.

Savjeta o popisu stanovništva i domaćinstava⁵ predviđa harmonizaciju rezultata, a ne harmonizaciju ulaznih podataka. Države članice slobodne su da procijene na koji način će izvrišiti popis stanovništva 2021. godine, te koji izvori podataka, metode i tehnologija najbolje odgovaraju kontekstu njihove zemlje. To državama članicama daje fleksibilnost, u skladu sa principima supsidijarnosti i isplativosti, te nadležnostima statističkih tijela u državama članicama.⁶

Međutim, postoji potreba za ispunjenjem određenih standarda da bi se postigao cilj uporedivosti podataka o stanovništvu iz različitih država članica i pristupa kvalitetnim podacima. Nakon uspješnog sprovođenja popisa stanovništva iz 2011. godine, propisi koji su primjenjeni 2011. godine izmijenjeni su kako bi bili prilagođeni novom popisu stanovništa 2021. godine.

Stoga, relevantni pravni okvir EU u pogledu popisa stanovništva i domaćinstava čine sljedeći propisi:

- Okvirna Regulativa br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i domaćinstava;⁷
- Regulativa br. 223/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o evropskoj statistici i stavljanju van snage Regulative br. 1101/2008 EP i Savjeta o dostavljanju povjerljivih statističkih podataka Statističkoj kancelariji Evropskih zajednica, Regulativa Savjeta br. 322/97 o statistici Zajednice i Odluke Savjeta 89/382/EEZ, Euratom o osnivanju Odbora za statistički program Evropskih zajednica;⁸
- Regulativa Komisije 2017/543 o utvrđivanju pravila za primjenu Regulative br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i stanova u pogledu tehničkih specifikacija obilježja i njihovih raščlanjivanja;⁹
- Regulativa Komisije 2017/712 o utvrđivanju referentne godine i usvajanju programa statističkih podataka i metapodataka za popis stanovništva i stanova predviđenih Regulativom (EZ) br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta;¹⁰

⁵ Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses (Text with EEA relevance)<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600416849046&uri=CELEX:32008R0763>(25.11.2019)

⁶ EU legislation, ibid,

⁷ Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses (Text with EEA relevance)<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600416849046&uri=CELEX:32008R0763>(25.11.2019)

⁸ Regulation (EC) No 223/2009 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 on European statistics and repealing Regulation (EC, Euratom) No 1101/2008 of the European Parliament and of the Council on the transmission of data subject to statistical confidentiality to the Statistical Office of the European Communities, Council Regulation (EC) No 322/97 on Community Statistics, and Council Decision 89/382/EEC, Euratom establishing a Committee on the Statistical Programmes of the European Communities (Text with relevance for the EEA and for Switzerland)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600417024746&uri=CELEX:32009R0223> (26.11.2019)

⁹ Commission Implementing Regulation (EU) 2017/543 of 22 March 2017 laying down rules for the application of Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council on population and housing censuses as regards the technical specifications of the topics and of their breakdowns
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600414875457&uri=CELEX:32017R0543> (26.11.2019)

¹⁰ Commission Regulation (EU) 2017/712 of 20 April 2017 establishing the reference year and the programme of the statistical data and metadata for population and housing censuses provided for by Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council (Text with EEA relevance)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600415012341&uri=CELEX:32017R0712> (25.11.2019)

- Regulativa Komisije br. 2017/881 o sprovođenju Regulative br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i stanova u pogledu načina i strukture izvještaja o kvalitetu i tehničkom formatu za slanje podataka te o izmjeni Regulative br. 1151/2010;
- Regulativa Komisije 2018/1799 o utvrđivanju privremene direktne statističke mjere za diseminaciju odabranih obilježja popisa stanovništva i stanova 2021. geokodiranih na mreži veličine ćelija 1 km².¹¹

Shodno propisima EU¹², statistički podaci država članica mogu biti utemeljeni na različitim izvorima podataka, a posebno na:

- standardnom popisu;
- popisu zasnovanom na registru;
- kombinaciji standardnog popisa i istraživanja na uzorku;
- kombinaciji popisa zasnovanog na registru i istraživanja na uzorku;
- kombinaciji popisa zasnovanog na registru i standardnog popisa;
- kombinaciji popisa zasnovanog na registru, istraživanja na uzorku i standardnog popisa; i
- prikladnih istraživanja sa rotirajućim uzorkom (kontinuirani popis).

Osim na nivou EU, očekuje se da će sve zemlje u Jugoistočnoj Evropi organizovati i sprovesti popis stanovništva i domaćinstava u narednom periodu, uglavnom 2020. i 2021. godine, uključujući i Crnu Goru. U tom kontekstu, Istraživački centar pripremio je komparativni pregled u vezi sa sprovođenjem popisa stanovništva i domaćinstava u zemljama regiona (**Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Slovenija i Srbija**) koji sadrži podatke o zakonodavnom okviru, prethodnim iskustvima zemalja, metodologiji, te najboljim praksama koje su primjenjivale navedene zemlje u cilju organizacije i sprovođenja popisa. Podaci koji su predstavljeni u radu preuzeti su iz sveobuhvatne studije o popisu stanovništva i domaćinstava u regionu¹³ koja je nastala kao rezultat zajedničkog doprinosa parlamentarnih istraživačkih službi navedenih zemalja parlamentima u procesu pripreme zakonodavnog okvira koji reguliše predstojeće popise stanovništva, u okviru Pete regionalne konferencije parlamentarnih istraživačkih službi koja je održana u junu 2019. godine u Skoplju.¹⁴ Osim toga, podaci za Hrvatsku i Srbiju prikupljeni su analizom zakonodavstva, te dokumenata i publikacija relevantnih nacionalnih tijela koja se bave pitanjima statistike i popisa stanovništva.

¹¹ Commission Implementing Regulation (EU) 2018/1799 of 21 November 2018 on the establishment of a temporary direct statistical action for the dissemination of selected topics of the 2021 population and housing census geocoded to a 1 km² grid (Text with EEA relevance.)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600415099878&uri=CELEX:32018R1799> (25.11.2019)

¹² Article 4, Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses

¹³ Regionalna studija sadrži podatke o Crnoj Gori, koji, međutim, nijesu dio ovog komparativnog pregleda. Podaci o popisu stanovništva i domaćinstava u Crnoj Gori predstavljeni su u istraživačkom radu *MONTENEGRO - Population and housing censuses in the countries of Southeastern Europe, May 2019* koji predstavlja doprinos Istraživačkog centra Skupštine Crne Gore regionalnoj studiji i dostupan je (na engleskom jeziku) na internet stranicama Skupštine Crne Gore na sljedećem linku: <http://www.skupstina.me/images/dokumenti/biblioteka-i-istrazivanje/2019/MONTENEGRO - Population and housing censuses in the countries of Southeastern Europe 2019.pdf> (25.11.2019)

¹⁴ Study: POPULATION AND HOUSING CENSUSES IN THE COUNTRIES OF SOUTHEASTERN EUROPE, FIFTH REGIONAL CONFERENCE OF THE PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICES, 30 May – 1 June 2019.

GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

U svim zemljama koje su predmet analize u narednom periodu očekuje se sprovođenje popisa stanovništva i domaćinstava (pri čemu nije poznat datum popisa u Bosni i Hercegovini i Sloveniji): **Albanija i Sjeverna Makedonija** planiraju sprovođenje popisa 2020. godine, a **Hrvatska, Kosovo i Srbija** godinu dana kasnije, tačnije 2021. godine. Za organizaciju i sprovođenje propisa nadležna su nacionalna tijela za statistiku.

Na osnovu podataka i iskustava iz prethodnih popisa stanovništva i domaćinstava, sve zemlje, **izuzev Slovenije**, sprovele su popise zasnovane na standardnoj tradicionalnoj metodi prikupljanja podataka „od vrata do vrata“, putem upitnika u štampanoj formi i intervjuja sa ispitanicima. Slovenija je 2011. godine sprovedla prvi popis stanovništva koji je bio **u potpunosti zasnovan na registrima**, odnosno organizovan povezivanjem većeg broja podataka iz postojećih administrativnih i statističkih izvora bez dodatnog rada na terenu ili sprovođenja dodatnih statističkih anketa. Prelaskom na popis zasnovan na registrima, **Slovenija se pridružila manjem broju evropskih država** koje su ranije primjenjivale ovaj način obrade podataka o stanovništvu, domaćinstvima i stambenim jedinicama (Danska, Finska, Holandija i Island), ili su to po prvi put radile upravo 2011. godine (Austrija, Belgija, Švedska i Norveška), i time **smanjila opterećenje administracije i napravila uštedu od 14 miliona eura**.

Bez obzira na činjenicu da je popis stanovništva i domaćinstava zasnovan na registrima isplativiji i efikasniji u smislu troškova, za sprovođenje takvog popisa potrebno je ispuniti određene uslove kako bi se na adekvatan način vršila razmjena podataka iz niza registara. Stoga će **Albanija, Hrvatska, Kosovo, Sjeverna Makedonija i Srbija**, iako će naredni popis biti zasnovan na tradicionalnom popisivanju, uključiti određene tehnološke inovacije u cilju olakšavanja procedure popisivanja, na primjer korišćenjem elektronskih upitnika na računarima (nasuprot štampanim). Primjena kombinovanog modela tradicionalnog popisa i upotrebe tehnoloških inovacija ima za cilj postepeni prelazak na popis stanovništva i domaćinstava zasnovan na registrima.

U pogledu prikupljanja podataka u **vezi sa etničkim i kulturnim karakteristikama** stanovništva, koja se u principu smatraju osjetljivim pitanjima, sve zemlje koje su predmet istraživanja prikupljaju date podatke, **izuzev Slovenije**, uz ostavljanje mogućnosti slobode izjašnjavanja pojedincima u tom pogledu. Podaci o etničkim i kulturnim obilježjima stanovnika u Sloveniji su posljednji put prikupljani na popisu 2002. godine.

U nastavku rada predstavljen je komparativni pregled u vezi sa pravnim okvirom organizacijom, metodologijom i sprovođenjem prethodnih popisa, planovima za sprovođenje narednih popisa, kao i prikupljanjem podataka o etničkim i kulturnim karakteristikama stanovništva u navedenim zemljama.

1.KOMPARATIVNI PREGLED

U ovom poglavlju predstavljen je komparativni pregled u vezi sa prethodnim i predstojećim popisima stanovništva i domaćinstava, metodologijom, te praksama navedenih zemalja u pogledu organizacije i sprovodenja popisa.

1.1 ALBANIJA

Hronologija popisa stanovništva u Albaniji

1918 – U januaru 1916. godine gotovo cjelokupna teritorija Albanije bila je okupirana od strane Austro-Ugarske, sa izuzetkom djelova na jugu zemlje koji su bili okupirani od strane bugarskih, francuskih, italijanskih i grčkih trupa. Popis stanovništva sproveden je 1. marta 1918. godine a organizovao ga je stručnjak iz oblasti statistike Franc Zener (*Franz Seiner*).

1923 – Prvi popis stanovništva koji je sprovedla albanska državna administracija izvršen je 1923. godine i njegovi rezultati objavljeni su na makro nivou.

1930 – Naredni popis stanovništva sproveden je 1930. godine, čiji su izvorni podaci i dalje dostupni, iako nijesu kompaktni.

1950 – Popisi stanovništva u periodu od 1950. do 1989. godine (kada je sprovedeno šest popisa) redovno su sproveđeni, a njihovi rezultati objavljeni su u statističkom godišnjaku od 1991. godine.

2001 – Popis stanovništva i stanova sproveden u aprilu 2001. godine predstavlja prvi popis koji je sproveden u postkomunističkom periodu.

2011 – Posljednji popis u Albaniji izvršen je 2011. godine. Svi podaci popisa dostupni su na internet stranici Instituta za Statistiku Albanije (INSTAT¹⁵). Popis iz 2011. godine predstavlja 11. popis u istoriji Albanije, a kao u većini evropskih zemalja sproveden je u skladu sa preporukama Eurostata i Ekonomski komisije UN za Evropu (*United Nations Economic Commission for Europe - UNECE*) i u okviru Svjetskog programa popisa stanovništva i stanova Ujedinjenih nacija za 2010. godinu (*2010 World Population and Housing Census Programme of the United Nations*).

Izvor: Study - POPULATION AND HOUSING CENSUSES IN THE COUNTRIES OF SOUTHEASTERN EUROPE, FIFTH REGIONAL CONFERENCE OF THE PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICES, 30 May – 1 June 2019

Naredni popis stanovništva

U skladu sa *Strateškim i planskim dokumentom za sprovođenje popisa stanovništva i stanova 2020. godine*¹⁶ u planu je sprovođenje popisa godinu dana ranije, odnosno 1. oktobra 2020. Navedeni plan napravljen je iz operativnih razloga, budući da će parlamentarni izbori u Albaniji biti održani na ljeto 2021. godine. U tom slučaju došlo bi do preklapanja izborne kampanje sa pripremama za sprovođenje popisa, odnosno terenski rad odvijao bi se na

¹⁵Institute of statistics, <http://www.instat.gov.al/en/> (20.11.2019)

¹⁶ Albanian Population and Housing Census 2020, Strategy and Planning Document, <http://www.instat.gov.al/media/6176/2020-census-strategy-planing-doc-.pdf> (20.11.2019)

početku novog mandata Vlade, tj. početkom jeseni 2021. godine. Stoga, u INSTAT-u smatraju da bi prethodno navedeno predstavljalo ozbiljan rizik za uspješno sprovođenje popisa stanovništva i stanova u Albaniji.

Nakon posljednjeg popisa koji je sproveden 2011. godine, izražena je namjera da se promijeni metodologija za sprovođenje narednog popisa. Međutim, neophodna ulaganja, naročito u smislu uspostavljanja pouzdanih registara zgrada, stanova, kao i stanovništva, i dalje nijesu sprovedena. Sa druge strane, uslovi za promjenu danas su mnogo povoljniji nego što su bili deset godina unazad. U tom kontekstu, Albanija je napravila značajne korake ka digitalizaciji administracije, e-uprave i elektronske interakcije sa građanima.¹⁷

Stoga, popis 2020. godine sproveće se **individualnim popisivanjem**, odnosno **na tradicionalan način**, ali će biti zasnovan na napretku e-uprave, uključivaće **tehnološke inovacije** i upotpuniće postojeće praznine na putu ka registarskom popisu. Pripreme za sprovođenje popisa 2020. godine doprinijeće uspostavljanju statističkog registra stanovništva, domaćinstava i stanova, te uvesti mogućnost povezivanja podataka popisa sa podacima iz administrativnih izvora u statističke svrhe. Takođe, INSTAT namjerava da izrađuje ažurirane izvještaje sa najznačajnijim podacima popisa nakon 2020. godine, na osnovu kombinovanja različitih izvora informacija, uključujući i registre.¹⁸

Metodologija za sprovođenje popisa zasnovana je na *Preporukama za popis stanovništva i stanova za 2020. godinu* koje je odobrila Konferencija evropskih statističara, te u skladu sa *Uredbom EU 2017/543* od 22. marta 2017. godine kojom su utvrđena pravila za primjenu *Uredbe br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisima stanovništva i stanova¹⁹* u pogledu tehničkih specifikacija tema popisa i njihovih pojedinačnih raščlanjivanja.

Popis 2020. godine pratiće principe definisane u prethodno navedenim međunarodnim preporukama:

- individualno popisivanje;
- istovremenost;
- univerzalnost;
- dostupnost podataka malih područja.²⁰

Dakle, za popis 2020. godine INSTAT će primjenjivati **tradicionalni model „od vrata do vrata“ i metodu intervjeta, odnosno upitnika**. Međutim, ove godine anketari neće koristiti upitnike na papiru kao tokom popisa 2001. i 2011. godine, već **elektronske upitnike** na tabletima.

Ovogodišnji popis će obezbijediti osnov za uspostavljanje registra stanova i zgrada koji će takođe biti osnov za uspostavljanje registra stanovništva i domaćinstava u budućnosti. Međutim, popis stanovništva i stanova biće dio projekta SALSTAT²¹ kako bi se stvorili

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ REGULATION (EC) No 763/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 July 2008 on population and housing censuses, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0763> (21.11.2019)

²⁰Član 2 Uredbe br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisima stanovništva i stanova.

²¹ SALSTAT (*Strong Albanian Local Statistics*) predstavlja dio programa „Snažne lokalne samouprave“ koji finansira Švajcarska kancelarija za razvojnu saradnju (*Swiss Development Cooperation Office - SDC*) za period od juna 2017. do maja 2024. godine. Programom upravljaju Švajcarska federalna kancelarija za statistiku (*Swiss Federal Statistical Office - FSO*) i Institut za statistiku Albanije (INSTAT) u koordinaciji sa Švajcarskom kancelarijom za razvojnu saradnju,

osnovni elementi upotrebom operativne infrastrukture popisa i planirani elementi registra stanova i zgrada.²²

Takođe, u cilju ispunjavanja ciljeva procedure popisa za 2020. godinu, INSTAT će započeti sa pripremom **nacrta aplikacije za prikupljanje podataka na terenu**, na osnovu definisanih kriterijuma oblasti u kojima će se sprovesti procedura probnog popisa.²³

Primjena principa popisivanja prema mjestu uobičajenog boravka

Iako su prednosti registarskog popisa (npr. smanjeni troškovi) veoma značajne, postoje određeni uslovi koji se moraju ispuniti u cilju njegovog uspostavljanja, kao i određeno vrijeme kako bi se uveo taj pristup na više nivoa. Primjena kombinovanog modela popisivanja upotrebom spiska adresa i registra građanskog statusa biće testirana tokom implementacione faze ovogodišnjeg popisa, dok uslovi za sprovođenje registarskog popisa stanovništva zahtijevaju razvijanje nezavisne strategije.²⁴

Stanovništvo će se popisivati na osnovu njihovog uobičajenog mesta boravka, bilo u pojedinačnim ili kolektivnim stanovima. Stanovništvo sa uobičajenim mjestom boravka (*usually resident population*), u skladu sa međunarodnom definicijom, predstavlja lica koja imaju uobičajeno mjesto boravka u određenoj državi u referentnom trenutku i koja su živjela u svom uobičajenom mjestu boravka ili tu namjeravaju da žive u neprekidnom periodu od najmanje 12 mjeseci. Neprekidni period podrazumijeva da odsustvo iz uobičajenog mesta boravka, čije je trajanje kraće od 12 mjeseci, ne utiče na to da se navedeno mjesto smatra uobičajenim mjestom boravka.

Sva lica, državlјani Albanije i strani državlјani, kao i lica bez državljanstva, sa izuzetkom stranog diplomatskog osoblja, koji se u trenutku sprovođenja popisa nalaze na teritoriji Republike Albanije, u obavezi su da pruže tražene podatke u okviru upitnika za popis stanovništva i stanova. Stoga, popis će obuhvatiti rezidente, kao i nerezidente koji se privremeno nalaze na teritoriji Albanije u trenutku sprovođenja popisa.

Glavni metod za prikupljanje podataka biće **direktni intervju**, tako da će anketari intervjuisati odrasle članove svakog domaćinstva, ili najmanje jednog odraslog člana domaćinstva koji može da pruži odgovore za ostale članove. Kada su u pitanju kolektivni stanovi, popisuju se svi uobičajeni stanari bilo direktno ili putem uprave te ustanove.

Upitnik će obuhvatati četiri jedinice popisa, i to pojedince, domaćinstva, stanove i zgrade, a sadržаće i pitanja u vezi sa:

- lokacijom;
- karakteristikama zgrade ili stana;
- karakteristikama domaćinstva;
- bivšim članovima domaćinstva koji žive u inostranstvu;
- opštim karakteristikama pojedinca;

<http://www.instat.gov.al/en/about-us/instat-and-cooperations/cooperations/support-for-strong-albanian-local-statistics-salstat/> (21.11.2019)

²² Albanian Population and Housing Census 2020, Strategy and Planning Document.

²³ Census 2020 Newsletter no.3, <http://www.instat.gov.al/en/about-us/census-of-population-and-housing-2020-in-albania/activities-for-population-and-housing-census-2020/activities-for-population-and-housing-census-2020/census-2020-newsletter-no3/> (21.11.2019)

²⁴ Albanian Population and Housing Census 2020, Strategy and Planning Document.

- migracijama;
- obrazovanjem;
- ekonomskim aktivnostima.²⁵

Prikupljanje podataka u vezi sa etničkim i kulturnim karakteristikama stanovništva

INSTAT je 4. decembra 2018. godine organizovao okrugli sto i radionicu sa predstavnicima nacionalnih manjina, a sastanak je započeo odobravanjem četvrtog pitanja u upitniku od strane svih predstavnika. Pitanje je glasilo: „*Da li mislite da bi pitanje u vezi sa etničkim i kulturnim grupama trebalo da bude dio upitnika za popis stanovništva 2020. godine?*“

Neke od tema i predloga na sastanku bili su objedinjavanje terminologije etno-kulturnih grupa ili nacionalnih manjina, definicija etničkih grupa prepoznatih u zakonodavstvu, kao i predlog da bi određeni broj anketara trebalo da budu pripadnici nacionalnih manjina. Na kraju sastanka zaključeno je da će se predlozi predstavnika razmotriti u skladu sa preporukama Eurostata i Ujedinjenih nacija.²⁶

Takođe, pitanja u vezi sa etničkim grupama i religijom smatraju se osjetljivim pitanjima koja su po prvi put uvrštena u upitnik za popis stanovništva i stanova koji je sproveden 2011. godine. Budući da su ta pitanja povezana sa pravima pojedinaca, osmišljena su na takav način da svako može da izrazi sopstveno mišljenje ili da odabere da ne odgovori.

Tako, navedena pitanja **biće dio upitnika za popis stanovništva 2020. godine** i kao i tokom popisa 2011. godine zasnivaće se na slobodnoj izjavi pojedinaca.

Međutim, za razliku od popisa 2011. godine kada su ova pitanja bila otvorenog tipa, za ovogodišnji popis pitanja će biti polu-otvorenog tipa. Ispitanici će imati ponuđene odgovore, pri čemu će u slučaju etno-kulturnih grupa biti navedene grupe definisane *Zakonom o manjinama*, ostavljajući takođe mogućnost navođenja slučaja da ispitanik sebe ne pronalazi ni u jednoj od ponuđenih alternativa.

Odluka o prikupljanju informacija u vezi sa etničkim grupama u popisu stanovništva povezana je sa nacionalnim okolnostima. Identifikovanje etno-kulturnih karakteristika stanovništva ima veliki značaj u kontekstu integracija, migracija i politika koje utiču na manjinske grupe. Takođe, podaci prikupljeni iz ovakvog seta pitanja značajni su za razumijevanje kulturnog diverziteta stanovništva, uključujući i etničke grupe u društvu, te za definisanje i kontrolu politika u oblasti sprečavanja diskriminacije.

Etnička pripadnost i religija imaju subjektivnu dimenziju i podaci u vezi sa tim pitanjima uvijek bi trebalo da budu zasnovani na slobodnoj izjavi pojedinca. Stoga, da bi se to garantovalo, ispitanik uvijek ima mogućnost izbora odgovora „*Ne želim da se izjasnim*“.

²⁵ Ibid.

²⁶ Census 2020 Newsletter no.2 <http://www.instat.gov.al/media/5132/newaletter-census-2020-no2.pdf> (20.11.2019)

1.2 BOSNA I HERCEGOVINA

Posljednji popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini sproveden je u **oktobru 2013. godine**, prvi put nakon sticanja nezavisnosti 1992. godine. Popis je sproveden u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama.

Posljednji popis stanovništva u Bosni i Hercegovini prije sticanja nezavisnosti sproveden je 1991. godine. Međutim, iako se u skladu sa preporukama Ujedinjenih nacija popisi sprovode svakih deset godina, 2001. godine nijesu bili stvorenni uslovi za sprovođenje novog popisa zbog određenih okolnosti u zemlji, među kojima su rat u periodu od 1992. do 1995. godine, i njegove ogromne posljedice kao što su veliki broj izbjeglica iz BiH i raseljenih lica na teritoriji BiH, nesprovođenje Aneksa 7 *Dejtonskog mirovnog sporazuma*²⁷, uništena infrastruktura, nedovršena privatizacija bivšeg jugoslovenskog modela „stanova u društvenom vlasništvu“ i njihovo prevođenje u privatnu svojinu, i slično. Zbog prethodno navedenih razloga bio je ogroman izazov pripremiti, organizovati i sprovesti popis 2013. godine. Popis iz 2013. godine sproveden je u periodu od 1. do 15. oktobra u skladu sa *Zakonom o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine*²⁸. Takođe, tokom pripreme i sprovođenja popisa, primjenjivane su sljedeće preporuke i propisi:

- ⊕ Preporuka Ekonomске komisije UN za Evropu i Zavoda za statistiku Evropske unije (Preporuke za popis stanovništva i stanova 2010. godine);
- ⊕ Regulativa br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta;
- ⊕ Regulativa br. 1201/2009 kojom se sprovodi Uredba 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i stanova, kojom se utvrđuju tehničke specifikacije tema popisa i njihovih pojedinačnih raščlanjivanja²⁹.

Stoga, popis 2013. godine sproveden je na cijelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine i obuhvatio je 142 opštine (79 opština u Federaciji Bosne i Hercegovine i 62 opštine u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu). U pogledu metodologije, popis 2013. godine sproveden je na tradicionalan način tj. metodom intervjuja **u skladu sa principom „od vrata do vrata“**. Jedinice popisa bili su stanovništvo, domaćinstva i stanovi.³⁰

Popis je djelimično bio finansiran od strane Evropske unije i ostalih međunarodnih organizacija. Zvanični rezultati objavljeni su 30. juna 2016. godine u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama.³¹

²⁷ U skladu sa Aneksom 7, članom 1 Dejtonskog mirovnog sporazuma sve izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se slobodno vrati svojim domovima. *Dayton Peace Agreement, ANNEX 7- Agreement on Refugees and Displaced Persons*, <https://www.refworld.org/docid/3de497992.html> (22.12.2019)

²⁸ Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine, <https://popis.gov.ba/?lang=bos&page=download> (22.12.2019)

²⁹ Study, ibid.

³⁰ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016, https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/RezultatiPopisa_BS.pdf (22.11.2019)

³¹ Bosnia and Herzegovina 2016 Report, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2016; Communication on EU Enlargement Policy: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf (22.11.2019)

Metodologija prikupljanja podataka

Popis 2013. godine u Bosni i Hercegovini organizovala je i sprovedla Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa statističkim institucijama entiteta, kao i drugim administrativnim tijelima i organizacijama, te jedinicama lokalne samouprave u skladu sa Zakonom. Takođe, u skladu sa odredbama Zakona, direktor Agencije za statistiku BiH propisuje popisne obrasce (popisnica i upitnik za domaćinstvo i stan) i organizaciono-metodološka uputstva za sprovođenje popisa. Metodologija za sprovođenje popisa pripremljena je u skladu sa međunarodnim standardima koji propisuju zajednička pravila za prikupljanje podataka o stanovništvu.³² Kako je popis 2013. godine sproveden na tradicionalan način, podaci su prikupljeni od strane obučenih i ovlašćenih anketara koji su odgovore stanovništva upisivali u popisne obrasce. Za svako popisno područje bio je zadužen najmanje jedan ovlašćeni anketar, dok su za veća popisna područja angažovana dva ili tri anketara. Popis je obuhvatio 24.319 popisnih područja na teritoriji Bosne i Hercegovine, a rad na terenu i sama organizacija rada uključivali su:

- 30 članova kantonalnih popisnih komisija;
- 25 članova opštinskih popisnih komisija;
- 36 državnih instruktora;
- 184 entitetska instruktora;
- 2.509 opštinskih instruktora;
- 19.089 anketara.³³

Popisane su sljedeće popisne jedinice³⁴:

Stanovništvo:

državljeni Bosne i Hercegovine sa prebivalištem ili boravištem u Bosni i Hercegovini, bez obzira na to da li su u trenutku popisa prisutni u Bosni Hercegovini ili su odsutni iz Bosne i Hercegovine, strani državljeni sa dozvolom za stalni ili privremeni boravak u Bosni i Hercegovini, bez obzira da li su u trenutku popisa u Bosni i Hercegovini ili nijesu, lica bez državljanstva.

Stanovi:

nastanjeni konvencionalni stanovi; druge stambene jedinice – koliba, kabina, brvnara, karavan, kuća-brod, ambar, mlin, pećina ili drugo sklonište koje se koristi za stanovanje ljudi u vrijeme popisa, bez obzira da li su namijenjene za stanovanje; kolektivni stanovi su prostorije namijenjene za stanovanje velike grupe ljudi ili nekoliko domaćinstava i koje se koriste kao uobičajeno mjesto stanovanja makar jednog lica u trenutku popisa.

Domaćinstva:

pojedinačna domaćinstva lica u okviru popisnih jedinica,

kolektivna domaćinstva (lica koja žive u ustanovama za trajno zbrinjavanje djece i odraslih, bolnicama za oboljele od neizlječivih bolesti, u manastirima ili drugim vjerskim objektima i slično).

³² Članovi 19 i 28 Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

³³ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016.

³⁴ Članovi 2 i 4 Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova na teritoriji Bosne i Hercegovine sproveden je u periodu od 1. oktobra u 9 časova do 15. oktobra u 21 čas, prema stanju dana 30.septembra 2013. godine u ponoć, što se smatra referentnim datumom popisa.

Agencija i entitetski zavodi za statistiku utvrdili su popisne tabele i objavili rezultate popisa u skladu sa rokovima predviđenim Zakonom. Takođe, popisni obrasci i metodološka uputstva štampala su se na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, latiničnim i ciriličnim pismom, a odgovori su se upisivali takođe na bosanskom ili hrvatskom ili srpskom jeziku, latiničnim ili ciriličnim pismom.³⁵

Osim toga, pravo na zaštitu ličnih podataka prikupljenih tokom sprovođenja popisa 2013. godine obezbijeđeno je tokom svih faza sprovođenja popisa (prikupljanje, kontrola, obrada, objavljivanje rezultata popisa) u skladu sa *Zakonom o zaštiti ličnih podataka* i *Zakonom o statistici Bosne i Hercegovine*.³⁶

Primjena principa popisivanja prema mjestu uobičajenog boravka

Tokom popisa 2013. godine, princip popisivanja prema mjestu uobičajenog boravka u potpunosti je primijenjen u skladu sa članom 2 *Uredbe br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta*³⁷. Princip „mesta uobičajenog boravka“ primijenjen je po prvi put u Bosni i Hercegovini u cilju utvrđivanja ukupnog broja stanovnika.

U skladu sa ovim principom, lice se smatra stanovnikom nekog mjesta u kojem samo ili sa članovima svog domaćinstva provodi veći dio vremena, odnosno svoj dnevni odmor, nezavisno od toga gdje je registrovano boravište tog lica.

Stoga, ukupna populacija određenog mjeseca obuhvatala je lica koja su živjela u tom mjestu neprekidno najmanje 12 mjeseci prije referentnog datuma (30. septembra 2013), kao i lica koja su došla u uobičajeno boravište u periodu od 12 mjeseci prije referentnog datuma sa namjerom da ostanu tamo najmanje godinu dana.³⁸

Tokom popisa 2013. godine u Bosni i Hercegovini, osim podataka o mjestu uobičajenog boravka prikupljeni su i sljedeći podaci:

- mjesto stalnog boravka tokom popisa sprovedenog 1991. godine;
- da li je lice bilo izbjeglica iz Bosne i Hercegovine;
- da li je lice interno raseljeno u Bosni i Hercegovini;
- da li lice ima formalno-pravni status raseljenog lica;
- da li lice ima namjeru da se vrati u mjesto odakle je raseljeno;
- naselje Bosne i Hercegovine iz kojeg se lice doselilo i godina doseljenja;
- da li je lice ikada živjelo van Bosne i Hercegovine godinu ili duže;
- mjesec i godina doseljenja i država iz koje je lice doselilo;
- razlozi doseljenja u Bosnu i Hercegovinu.³⁹

³⁵ Članovi 37 i 13 Zakona.

³⁶ Član 15 Zakona.

³⁷ REGULATION (EC) No 763/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 July 2008 on population and housing censuses, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0763> (22.11.2019)

³⁸ Član 2 Uredbe br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta.

³⁹ Član 8 Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

Prikupljanje podataka u vezi sa etničkim i kulturnim karakteristikama stanovništva

U skladu sa odredbama Zakona, lica obuhvaćena popisom nijesu u obavezi da se izjašnjavaju o nacionalnoj/etničkoj i vjerskoj pripadnosti, iako obrazac sadrži pitanja o tome⁴⁰. Tako, lica obuhvaćena popisom imala su mogućnost da se ne izjasne o ovom pitanju izborom odgovora „Ne izjašnjava se“. Međutim, odgovori na ova pitanja bili su obavezni, i ukoliko anketari nijesu bili u mogućnosti da dobiju odgovor, bili su u obavezi da upišu odgovor „Nepoznato“.⁴¹

Pod kategorijom „nepoznato“ obuhvaćena su i lica smještena u bolnicama za trajni smještaj bolesnika, a za koje je podatke dala pravna osoba ili staratelj, zatim lica mlađa od 15 godina koja su popisana u kolektivnim stanovima, lica bez upisanog odgovora i lica kod kojih je na popisnom obrascu označen i neki od ponuđenih modaliteta i upisan tekstualni odgovor koji je različit od označenog odgovora na obrascu.⁴²

Takođe, u skladu sa odredbama Zakona, novčanom kaznom u iznosu od 50 do 5.000 eura⁴³ kažnjavaju se sljedeći učesnici u popisu ili lice koje obavlja poslove i zadatke u vezi sa popisom ako:

- a) protivno volji lica obuhvaćenog popisom utiču na to lice da se protiv svoje volje izjasni o etničkoj ili nacionalnoj pripadnosti ili vjeri;
- b) blagovremeno i na propisan način ne obavljaju poslove popisa; i
- c) ne čuvaju kao službenu tajnu sve podatke koji se odnose na njihove lične, porodične i imovinske prilike.⁴⁴

Stanovništvo prema etničkoj/nacionalnoj pripadnosti u Bosni i Hercegovini, u skladu sa rezultatima popisa 2013. godine⁴⁵:

Etnička/nacionalna pripadnost u BiH, popis 2013. godine		
Bošnjaci	1.769.592	50,11%
Hrvati	544.780	15,43%
Srbi	1.086.733	30,78%
Ne izjašnjava se	27.055	0,77%
Ostali	96.539	2,73%
Bez odgovora	6.460	0,18%
UKUPNO	3.531.159	100%

⁴⁰ Član 12 Zakona.

⁴¹ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016.

⁴² Ibid.

⁴³ Za konvertovanje nacionalne valute u euro korišćen je konverter Oanda, unos na URL:

<https://www1.oanda.com/currency/converter/> (22.11.2019)

⁴⁴ Član 44 Zakona popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

⁴⁵ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016.

1.3 HRVATSKA

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine sproveden je u periodu od 1. do 28. aprila 2011. godine, prema stanju na dan 31. marta 2011. godine u ponoć, što se smatra referentnim datumom popisa. Popis je sproveden u skladu sa *Zakonom o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine*⁴⁶.

Kako bi se obezbijedila međunarodna uporedivost podataka, metodologija koja je primijenjena u popisu 2011. godine usklađena je sa Preporukama Konferencije evropskih statističara za popise stanovništva i stanova 2010. godine, odnosno sa uredbama br. 763/2008 i 1201/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta Evropske unije kojima se regulišu popisi stanovništva i stanova u Evropskoj uniji.

Prije posljednjeg popisa sprovedenog 2011. godine, u Hrvatskoj je sprovedeno šest popisa stanovništva nakon Drugog svjetskog rata, i to 1948., 1953., 1961., 1971., 1981. i 1991. godine. Međutim, podaci iz prethodnih popisa odnose se na stalno stanovništvo, tj. na lica sa prebivalištem u Republici Hrvatskoj, bez obzira na to da li su u vrijeme popisa bila prisutna u prebivalištu ili ne i bez obzira na dužinu odsustva iz prebivališta.

U popisu 2001. godine prvi put se prilikom definisanja ukupnog stanovništva primjenjuje koncept „*uobičajenog mjesta boravka*“ i uvodi se period od jedne godine i duže kao osnovni kriterijum za uključivanje ili isključivanje lica iz ukupnog stanovništva. U popisu 2011. godine takođe se primjenjuje koncept „*uobičajenog mjesta boravka*“ i prvi put se uvodi namjera odsustva/prisustva kao dodatni kriterijum za uključivanje ili isključivanje lica iz ukupnog stanovništva.⁴⁷

Naredni popis stanovništva biće održan 2021. godine.

Primjena principa popisivanja prema mjestu uobičajenog boravka

U popisu 2011. godine, u skladu sa međunarodnim statističkim standardima, za definisanje ukupnog stanovništva primjenjivao se koncept uobičajenog mjesta boravka (*place of usual residence*). Prema tom konceptu, ukupnim stanovništvom naselja odnosno zemlje smatraju se sva lica koja u tom naselju odnosno zemlji imaju svoje uobičajeno mjesto boravka. Uobičajenim mjestom boravka smatra se ono mjesto u kojem lice provodi većinu svog dnevnog odmora bez obzira na kratkotrajno odsustvo iz tog mesta (npr. zbog odlaska na odmor, putovanje, liječenje i slično).

U skladu sa definicijom uobičajenog mjesta boravka, ukupan broj stanovnika obuhvata:

- lica koja uoči referentnog momenta popisa žive neprekidno u svom uobičajenom mjestu boravka makar 12 mjeseci;
- lica koja su tokom 12 mjeseci uoči referentnog momenta popisa došle u svoje uobičajeno mjesto boravka sa namjerom da u njemu ostanu makar godinu dana.⁴⁸

⁴⁶ Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine (NN 92/10), <https://www.zakon.hr/z/348/Zakon-o-popisu-stanovni%C5%A1tva,-ku%C4%87anstava-i-stanova-u-Republici-Hrvatskoj-2011.g>. (29.11.2019)

⁴⁷ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011, <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censusmetod.htm> (29.11.2019)

⁴⁸ Ibid.

U skladu sa međunarodnom statističkom definicijom ukupnog stanovništva zemlje, *Zakonom o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine* definisana su lica koja neće biti uključena u ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske. To su lica:

- koja u Republici Hrvatskoj imaju prebivalište, a u referentnom momentu popisa su odsutna duže od jedne godine ili namjeravaju da budu odsutna duže od jedne godine, a u Republici Hrvatskoj ne dolaze sedmično. Izuzetak su diplomatsko i vojno osoblje Republike Hrvatske zajedno sa članovima porodice, bez obzira na trajanje odsustva u inostranstvu;
- koja u Republici Hrvatskoj imaju boravište kraće od jedne godine i ne namjeravaju da ostanu u Republici Hrvatskoj duže od jedne godine;
- studenti koji studiraju u inostranstvu bez obzira na učestalost dolaska u Republicu Hrvatsku, sa izuzetkom studenata koji svakodnevno prelaze granicu.⁴⁹

Kada je riječ o jedinicama popisa, Zakonom su definisane sljedeće jedinice:

- 1) stanovništvo (stanovništvom se popisuje podrazumijevaju se lica koja su državljeni Republike Hrvatske, strani državljeni i lica bez državljanstva koja imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, bez obzira na to da li se nalaze u vrijeme popisa u Republici Hrvatskoj ili inostranstvu, te lica koja u referentnom momentu popisa imaju boravište u Republici Hrvatskoj);
- 2) domaćinstva (domaćinstvom se smatra svaka porodična ili druga zajednica lica koja zajedno stanuju i troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba, odnosno lica koje u naselju popisa živi samo i nema domaćinstvo u drugom naselju Republike Hrvatske ili inostranstvu (samačko/jednočlano domaćinstvo). Domaćinstvom se smatra i tzv. institucionalno domaćinstvo, tj. domaćinstvo koje čine lica koja žive u ustanovama za trajno zbrinjavanje djece i odraslih, u bolnicama za trajni smještaj neizlječivih bolesnika, samostanima, objektima vojske, policije, pravosuđa, kampovima za smještaj izbjeglica i slično);
- 3) stanovi i ostale stambene jedinice koje nijesu stanovi u skladu sa definicijom⁵⁰ Zakona, ali se u vrijeme popisa koriste za stanovanje.⁵¹

1.4 KOSOVO

Prvi Zakon o popisu stanovništva na Kosovu usvojen je 2003. godine. Evropska komisija i Savjet EU su 2008. godine usvojili Regulativu br. 763/2008, kojom se obavezuju države članice, kao i države kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje, da primijene njene odredbe. U skladu sa navedenom regulativom, Kosovo je usvojilo Zakon br. 03/L-237, kojim se primjenjuju njene preporuke.⁵²

Popis stanovništva na Kosovu izvršen je 2011. godine, dok je postupak popisivanja sproveden u skladu sa navedenim zakonom, kao i regulativom Evropske komisije i Savjeta.

⁴⁹ Član 15 Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine.

⁵⁰ Stanom se smatra građevinski povezana cjelina namijenjena za stanovanje, koja se sastoji od jedne ili više soba sa odgovarajućim pomoćnim prostorijama (kuhinja, ostava, predsoblje, kupaonica, kupatilo i sl.) ili bez pomoćnih prostorija i ima svoj poseban ulaz.

⁵¹ Članovi 2 i 4 Zakona.

⁵² Study, ibid.

Nadzor nad sprovođenjem popisa vršila je Međunarodna operacija za monitoring (*International Monitoring Operation - IMO*), sačinjena od predstavnika Evropskog savjeta, Evropske komisije, Ekonomskog komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) i Odjeljenja za statistiku Ujedinjenih nacija (UNSD).

Tokom sprovođenja popisa korišćena je tradicionalna metodologija, dok je prikupljanje podataka vršeno ispunjavanjem formulara tokom terenskih posjeta svim domaćinstvima. U okviru popisivanja korišćena su četiri zasebna formulara:

- R1 – upitnik o stambenim jedinicama;
- R2 – upitnik za domaćinstva;
- R3 – individualni upitnik; i
- S1 – posebni upitnik za lica koja su u inostranstvu duže od 12 mjeseci.⁵³

Pripreme za samo sprovođenje popisa vršila je Agencija za statistiku Kosova, koja je sprovodila kampanju senzibilizacije, odnosno podizanja svijesti. U procesu popisivanja angažovano je oko 6.000 ljudi, koji su bili opremljeni identifikacionim karticama, kao i drugim identifikacionim instrumentima, poput prsluka, torbi i drugih dokumenata kojima su mogli dokazati da rade na zvaničnom popisu stanovništva.

Aktivnosti sprovođene nakon samog popisa podrazumijevale su objedinjavanje i čuvanje popisnih materijala, kao i kodifikaciju prikupljenih informacija. Podaci za tri opštine (Zvečan, Leposavić i Zubin Potok) nijesu prikupljeni, zato što opštinske vlasti nijesu imale ovlašćenje da uspostave opštinske odbore, tako da pomenute tri opštine nijesu bile uključene u proces popisa stanovništva. U okviru individualnog upitnika (formular R3) prikupljani su podaci o etničkoj ili kulturnoj pripadnosti, ali na dobrovoljnoj osnovi, s obzirom na to da je Ustavom Kosova utvrđeno da građani mogu da odaberu da se ne izjašnjavaju o svojoj etničkoj pripadnosti.

Za uspješno sprovođenje popisa stanovništva prethodno je bilo neophodno utvrditi pravni okvir. Zakon br. 2003/16 o popisu stanovništva usvojen je 11. jula 2003. godine, čime je otvorena mogućnost za vršenje popisa stanovništva. Na osnovu ovog zakona, kao i praksi drugih država, Agencija za statistiku Kosova određena je za zvaničnu instituciju zaduženu za sprovođenje popisa. Nakon usvajanja Regulative br. 763/2008 od strane Evropske komisije i Savjeta 9. juna 2008. nastala je potreba usklađivanja metodologije sa ovim aktom, koji sadrži definicije pojmoveva kao što su stanovništvo, mjesto stanovanja, zgrada, rezidentno stanovništvo, itd. Na osnovu potrebe revizije važećeg zakona iz 2003. godine, kao i iz razloga harmonizacije nacionalnog zakonodavstva za pravnom tektonom EU, Zakon o popisu stanovništva izmijenjen je tokom 2009. i 2010. godine, uz podršku Eurostata i drugih međunarodnih organizacija.⁵⁴

Vlada Kosova usvojila je predlog Zakona o popisu stanovništva 4. avgusta 2010. godine, dok je Parlament donio zakon u novembru iste godine, usvajanjem preporuka predviđenih pomenutom regulativom EU, te je popis koji je održan u aprilu 2011. godine sproveden u skladu sa ovim zakonom.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

Na Kosovu je postojala potreba za sprovođenjem popisa stanovništva, s obzirom na to da je prethodni popis organizovan tri decenije ranije, dok je u međuvremenu došlo do značajnih migracija stanovništva od ruralnih prema urbanim oblastima, kao i ka inostranstvu. U definisanju konkretnih pitanja u okviru popisa korišćene su preporuke Evropskog odbora za statistiku (*European Statistical Committee – ESC*), zasnovane na Regulativi Evropskog parlamenta i Savjeta od 9. jula 2008. godine o popisima stanovništva i domaćinstava br. 763/2008.

Posljednji popis stanovništva na Kosovu je, dakle, sproveden 2011. godine. Samo prikupljanje podataka trajalo je od 1. do 15. aprila, dok je nadzor vršila pomenuta Međunarodna operacija za monitoring, a tehničku pomoć za sprovođenje popisa finansirala je Evropska unija. U okviru procesa popisivanja stanovništva, uključujući i zaposlene u Kodifikacionom centru i zaposlene na poslovima obrade podataka, angažovana je ukupno 6.531 osoba, dok je ukupno odštampano oko 44 tone materijala.

U okviru kampanje senzibilizacije glavnu ulogu imala je Agencija za statistiku, koja je obrazovala radnu grupu isključivo za te potrebe. Tokom terenske kampanje, radna grupa za senzibilizaciju organizovala je javne rasprave i posjete svim kosovskim opštinama, uključujući i veliki broj ruralnih naselja. U cilju širenja informacija u vezi sa popisom stanovništva u svim zajednicama, angažovano je i 13 nevladinih organizacija, koje su predstavljale šest etničkih zajednica, kao i sedam mješovitih zajednica. Kampanja senzibilizacije vođena je i putem interneta, kreiranjem posebne stranice na portalu Agencije za statistiku, koja je sadržala osnovne informacije u vezi sa metodologijom, kao i odgovore na često postavljana pitanja građana. U okviru kampanje organizovani su i mobilni štandovi sa informacijama, snimljeno je šest video spotova, koji su prikazani 4.500 puta na albanskom, srpskom, turskom, romskom i bosanskom jeziku, na nacionalnim i lokalnim televizijskim stanicama, dok je na navedenim jezicima emitovano 3.000 radijskih reklama. Objavljen je i određeni broj reklama u štampanim medijima, održano je 30 javnih rasprava kao i 62 debate ili okrugla stola sa fokus grupama, dok su se nadležne institucije redovno oglašavale putem konferencija za medije i saopštenja za javnost.

Ovim popisom stanovništva obuhvaćeno je stalno stanovništvo Republike Kosovo, bez obzira na njihovo državljanstvo, nezavisno od toga da li su bili prisutni u svom mjestu stanovanja tokom trajanja popisa ili su bili privremeno odsutni, uključujući sljedeće kategorije stanovništva:

- lica sa stalnim prebivalištem na Kosovu, koja svakodnevno prelaze granicu zbog posla koji obavljaju van Kosova;
- beskućnici i nomadi bez registrovane adrese na teritoriji Kosova;
- lica koja su privremeno van Kosova zbog posla, putovanja, odmora ili iz zdravstvenih razloga, ukoliko ne žive van Kosova duže od 12 mjeseci;
- lica, strani državlјani i njihove porodice, koji su živjeli na Kosovu u kontinuitetu 12 mjeseci prije sprovođenja popisa, ili oni koji su stigli u zemlju tokom 12 mjeseci koji su prethodili danu sprovođenja popisa, sa namjerom da u njoj žive najmanje godinu dana (sa izuzetkom diplomatskih predstavnika vlada stranih država i njihovih porodica, kao i pripadnika KFOR-a i EULEX-a, bez obzira na dužinu njihovog boravka na Kosovu);

- tražioci azila i lica koja su se prijavila ili im je dodijeljen status izbjeglice ili sličan vid međunarodne zaštite, ukoliko planiraju da borave na Kosovu u trajanju od najmanje 12 mjeseci.

U poređenju rezultata posljednjeg popisa stanovništva sa podacima sa prethodnih popisa (vršenih u okviru SFR Jugoslavije), treba imati u vidu metodološke razlike u samoj definiciji rezidentnog (stalnog) stanovništva. U okviru prethodnih popisa, stalnim stanovništvom smatrana su sva lica koja su bila prisutna u stambenim jedinicama koje su predmet popisa, kao i ona koja su bila odsutna, bez obzira na dužinu tog odsustva.

Kada je u pitanju popis stanovništva iz 2011. godine, podaci o etničkoj ili kulturnoj pripadnosti prikupljeni su na osnovu slobodno izražene volje građana. Pitanje na ovu temu, sadržano u individualnom upitniku (formular R3), formulisano je na sljedeći način: „*Kojoj etničkoj ili kulturnoj grupi pripadate?*“, uz pojašnjenje da, u skladu sa kosovskim Ustavom, niko nije u obavezi da se izjasni po tom pitanju. Ovo pitanje bilo je zatvorenog tipa, odnosno definisano je 10 kategorija odgovora, iako je u praksi na terenu postavljano kao otvoreno pitanje, tj. popisivači nijesu navodili utvrđene odgovore kako ne bi uticali na odgovor lica koje popisuju. U skladu sa Ustavom Kosova, građanima je zagarantovana sloboda da odaberu kojoj etničkoj ili kulturnoj grupi pripadaju, te je u skladu sa tim principom utvrđena obaveza popisivača da upišu odgovor na ovo pitanje tačno onako kako ga je odgovorilac definisao. U skladu sa istom odredbom, građani su imali pravo i da odbiju da se izjasne o tome kojoj etničkoj ili kulturnoj grupi pripadaju. Za djecu do 15 godina starosti, kao i nijema lica, odgovor na ovo pitanje pružali su roditelji, odnosno staratelji.⁵⁵

U skladu sa Zakonom o popisu stanovništva i domaćinstava 2011. godine, popisivači i drugi učesnici u procesu sprovodenja popisa bili su u obavezi da ni na koji način ne utiču na građane da se protivno svojoj volji izjasne o sopstvenoj etničkoj ili kulturnoj pripadnosti. Za kršenje ove zakonske odredbe bile su predviđene i kaznene mjere.⁵⁶

Sprovodenje novog popisa planirano je za 2021. godinu. Popis će biti sproveden na tradicionalni način, uz upotrebu elektronskih uređaja za prikupljanje podataka, za razliku od upitnika u papirnoj formi korišćenih na prethodnom popisu.⁵⁷

1.5 SJEVERNA MAKEDONIJA

Prvo popisivanje stanovništva na teritoriji današnje Sjeverne Makedonije datira iz 15. vijeka kada je sproveden popis zasnovan na knjigama domaćinstava i zemljишnim knjigama koje su vodile vlasti Otomanskog carstva. U ovim registrima, poznatim kao *defteri*, popisana su domaćinstva i njihovi muški članovi, kao i imovina, što je služilo kao poreski i zemljiski katastar. Iako se ovo ne može definisati kao popis stanovništva u pravom značenju te riječi, osmanski defter ostaje važan istorijski izvor sistematski prikupljenih i organizovanih podataka o stanovništvu svih zemalja regiona jugoistočne Evrope koje su u nekom trenutku

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Roadmap on population and housing censuses 2021, Office of the Prime Minister and Statistical Agency of Kosovo, Prishtina 2018

<https://ask.rks-gov.net/media/5078/road-map-on-population-and-housing-census-2021.pdf> (28.11.2019)

bile dio istorije Osmanskog carstva. Prvi savremeni popis stanovništva na teritoriji današnje Sjeverne Makedonije sprovedla je 1921. godine novoosnovana Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Ista država (kasnije preimenovana u Kraljevinu Jugoslaviju) sprovedla je i drugi popis stanovništva 1931. godine. Nakon Drugog svjetskog rata, bilo je pet redovnih popisa stanovništva i stanova koje je sprovedla Socijalistička Republika Makedonija (Narodna Republika Makedonija u periodu od 1946. do 1963) u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, i to 1948., 1953., 1961., 1971. i 1981. godine. Posljednji popis stanovništva, koji je sprovedla Republika Makedonija kao dio SFRJ održan je u martu 1991. godine, ali zbog političkih okolnosti uglavnom izazvanih raspadom Jugoslavije, pokrivenost stanovništva popisom nije bila potpuna. Stoga je u junu 1994. godine sproveden još jedan popis stanovništva za istu deceniju, kao prvi široko priznati popis stanovništva koji je obuhvatio cijelokupno stanovništvo nove nezavisne Republike Makedonije.⁵⁸

Drugi popis stanovništva i domaćinstava u nezavisnoj Republici Makedoniji bio je zakazan za 2001. godinu. Međutim, zbog sukoba 2001. godine, popis je odgođen. Nakon stabilizacije zemlje i Ohridskog okvira za sprovođenje popisa, primijenjen je princip univerzalnosti i simultanosti u procesu prikupljanja podataka. U skladu sa okvirom, popis je organizovan i sproveden u periodu od 1. do 15. novembra 2002. godine, što je ujedno i posljednji popis stanovništva i domaćinstava koji je sproveden u zemlji. Naime, organizacija narednog popisa koji je trebalo da se sproveđe 2011. godine započeta je kako je planirano, međutim, popis nikada nije završen zbog kolektivne ostavke članova glavnog tijela, Državne popisne komisije. Naredni popis planiran je za april 2020. godine, a u tom smislu Vlada je pripremila Nacrt Zakona o popisu stanovništva i domaćinstava 2020.

Svi prethodni popisi u Sjevernoj Makedoniji sprovedeni su metodom konvencionalnog, odnosno tradicionalnog popisa (popisivanje na terenu). Podaci popisa prikupljeni su popunjavanjem popisnih upitnika od strane obučenih popisivača, putem direktnih intervjuja sa ispitanicima.

Prethodne popise stanovništva obično je sprovodio poseban organ upravljanja - Državna komisija za popis ili Državna komisija za popis u saradnji sa Državnim zavodom za statistiku, kao državni organ koji je primarno odgovoran za uspješnu primjenu zakonodavstva koje uređuje popis. Iskustva iz prethodnih popisa otkrivaju mnoge pozitivne i negativne aspekte tradicionalnog metoda popisa. Posmatrajući sa pozitivne strane, ovaj metod popisa omogućio je fleksibilnost u pogledu tema i pitanja koja su obuhvaćena popisom i dizajnom upitnika, efikasnosti procesa prikupljanja podataka u pogledu relativno kratkog perioda potrebnog za popunjavanje upitnika, kao i stvaranja sveobuhvatne baze podataka koja je služila kao osnov za dizajn uzoraka potrebnih za sve naredne ankete i istraživanja. Sa negativne strane, tradicionalna metoda popisa stvorila je značajne finansijske izdatke i dodatne probleme zbog administrativne složenosti i značajnog vremenskog perioda potrebnog za obradu prikupljenih podataka. Dodatni problemi identifikovani su u vezi sa nedostatkom motivacije određenih djelova stanovništva da učestvuju u popisu stanovništva (kao što je djelimični popis 1991. godine) ili poteškoćama da se, na primjer, način i objedinjenim standardima, pokriju visoko pokretni segmenti stanovništva, poput kratkotrajnih i dugotrajnih iseljenika koji žive u inostranstvu. U svakom slučaju, nacrt

⁵⁸ Study, ibid.

zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2020. godine predviđa značajne promjene u metodologiji i organizaciji predstojećeg popisa.⁵⁹

Prije svega, nacrt zakona predviđa promjenu metodologije za prikupljanje podataka, odnosno primjenu kombinovanog metoda popisa zasnovanog na registrima i tradicionalnog popisa. Drugo, nacrt predviđa promjenu upitnika, prelazak sa papirnih upitnika koji su korišćeni u svim prethodnim popisima na elektronske upitnike instalirane na prenosivim računarima. Ova promjena usmjerena je na značajno povećanje brzine obrade podataka koje prikupljaju popisivači. Konačno, nacrt zakona predviđa važnu promjenu institucionalne organizacije popisa. Za razliku od prethodnih popisa, kojima je upravljalo posebno imenovano tijelo - Državna popisna komisija, predstojeći popis sprovodiće isključivo Državni zavod za statistiku, kao jedina nadležna i odgovorna institucija. Pored pozitivnih efekata promjene metodologije popisa stanovništva, uvijek treba imati na umu tradicionalne prednosti i slabosti metode prikupljanja podataka, kombinujući popis zasnovan na registru i cjelokupno popisivanje na terenu. Sa pozitivne strane, ova metoda može biti jeftinija i isplativija, može smanjiti teret popisivača i ispitanika, te stopu neodgovaranja. Sa negativne strane, ova metoda u velikoj meri zavisi od količine i kvaliteta informacija u postojećim državnim registrima, čineći njenu primjenu izvodljivom samo u zemljama koje imaju naprednije nivoe administrativnih kapaciteta.⁶⁰

Ključne karakteristike popisa stanovništva i domaćinstava

U skladu sa Principima i preporukama za popis stanovništva i stanova koje je objavilo Statističko odjeljenje Ujedinjenih nacija, zemlja može popisivati sve osobe prisutne na teritoriji i/ili koje navodno pripadaju stanovništvu koje je u pitanju. Međutim, trebalo bi obezbijediti da svaka osoba ima samo jedno mjesto popisivanja, pri čemu bi mjesto popisa bilo mjesto na kojem se osoba nalazi ili mjesto uobičajenog boravka osobe u trenutku popisa. Zbog toga bi zemlje trebalo da utvrde definiciju mjesta popisivanja, kao i da daju eksplisitna uputstva u vezi sa primjenom definicije u trenutku popisa (tokom intervjuja sa ispitanicima ili prilikom popunjavanja upitnika). S tim u vezi, preporuke i konvencije utvrđene u Preporukama Konferencije evropskih statističara za popis stanovništva i stanova 2010. godine od strane Ekonomski komisije UN za Evropu i Eurostata još su preciznije i usmjerene su na to da se obezbijedi da svaka osoba ima jedno i jedino mjesto uobičajenog boravka. Ovaj dokument naglašava važnost striktne primjene ovog principa u međunarodnom kontekstu, kako bi se izbjeglo da se osobe ili broje u rezidentnom stanovništvu više od jedne zemlje ili da se uopšte ne broje, ili u nacionalnom kontekstu iz istih razloga. Osnovna definicija pojma „uobičajeno mjesto boravka“ utvrđena ovim dokumentom je „geografsko mjesto na kojem popisana osoba obično boravi“, što bi moglo biti „mjesto gdje se tačno nalazi u trenutku popisa“.

Oba navedena dokumenta, takođe, preporučuju primjenu praga od 12 mjeseci neprekidnog boravka (bez obzira na privremene izostanke iz različitih razloga) u periodu prije ili poslije referentnog datuma popisa, kao ključni princip za definisanje uobičajenog mesta boravka.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

Preporuke koje propisuju UNECE i Eurostat sprovode se u okviru relevantnog zakonodavstva EU koje uređuje popis stanovništva i stanova. Regulativa (EZ) br. 763/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta o popisima stanovništva i stanova predviđa sljedeću definiciju pojma uobičajeno boravište: „uobičajeno boravište“ znači mjesto na kojem osoba obično provodi dnevni period odmora, bez obzira na privremeni izostanak zbog rekreativne, odmora, posjete prijateljima i rodbini, posla, liječenja i slično. Princip popisivanja prema mjestu uobičajenog boravišta nikada nije u potpunosti primjenjen u prethodnim popisima u Makedoniji.

Posljednji popis stanovništva koji je sproveden 2002. godine zasnovan je na pojmu „zvanično (legalno) mjesto prebivališta“. U pogledu popisivanja stanovništva, Zakon o popisu stanovništva iz 2002. godine predviđa popis: lica koja imaju zvanično (legalno) prebivalište u Republici Makedoniji, bez obzira na to da li su u vrijeme popisa bili u mjestu zvaničnog prebivališta ili negdje drugdje u Republici Makedoniji; stranaca koji imaju dozvolu boravka u Republici Makedoniji i privremeno su prisutni u Republici Makedoniji najmanje 12 mjeseci (godinu dana), ali sa zvaničnim (legalnim) prebivalištem van Republike Makedonije; lica koja imaju zvanično (legalno) prebivalište u Republici Makedoniji u vrijeme popisa, ali su zaposlena u inostranstvu na period ne duži od 12 mjeseci (godinu dana) prije sprovođenja popisa, kao i članovi njihovih domaćinstava; - lica koja imaju zvanično (legalno) prebivalište u Republici Makedoniji, koja u vrijeme popisa rade u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Makedonije u inostranstvu, Ujedinjenim nacijama i njenim organizacijama, predstavništvima, ili predstavnici Privredne komore u inostranstvu, poslovne jedinice u inostranstvu, vojni predstavnici Vojske Republike Makedonije u inostranstvu i građani koji su angažovani na osnovu međunarodne, tehničke i druge saradnje, obrazovanja, kao i članovi domaćinstava koja privremeno borave u inostranstvu sa tim osobama; stranaca sa priznatim izbjegličkim statusom koji u vrijeme popisa borave u Republici Makedoniji; stranaca sa priznatim statusom privremene humanitarne zaštite koji u vrijeme popisa borave u Republici Makedoniji; drugih lica koja se u vrijeme popisa nalaze na teritoriji Republike Makedonije, osim lica sa priznatim statusom izbjeglice ili privremenom humanitarnom zaštitom; i građana Republike Makedonije koji su u vrijeme popisa izostali iz Republike Makedonije u periodu dužem od 12 mjeseci. Princip popisa stanovništva prema mjestu prebivališta primjenjen je u Zakonu o Popisu stanovništva 2011. godine. Zakonom je predviđena definicija pojma „uobičajeno prebivalište“ kao: „Geografsko mjesto na kojem lice uobičajeno živi, koje može biti isto ili različito od mesta na kojem se ta osoba zaista nalazi u vrijeme popisa stanovništva, ili to može biti njegovo zvanično mjesto boravka. Mjesto gdje osoba provodi većinu svog dnevnog ili noćnog perioda odmora smatra se mjestom uobičajenog prebivališta.“

Popis stanovništva 2011. godine nije završen, zbog kolektivne ostavke svih članova Državne komisije za popis. Zvanično, članovi Komisije su obrazložili razloge ostavke „nejednakom primjenom metodologije“ koju je utvrdio Državni zavod za statistiku i harmonizovao sa EUROSTAT-om, u dijelu koji se odnosi na primjenu praga od 12 mjeseci za utvrđivanje uobičajenog mesta boravka za lica koja nijesu bila prisutna na teritoriji zemlje u vrijeme

popisa, način prikupljanja podataka od strane popisivača i način identifikacije (potrebnih identifikacionih dokumenata) popisanih lica od strane popisivača. Nacrt zakona o popisu 2020. godine u svojoj prvoj verziji koju je Vlada objavila 21. novembra 2018. godine predviđa sljedeću definiciju stanovništva koje će biti obuhvaćeno popisom: - *građani Republike Makedonije koji imaju stan, mjesto boravka ili prebivalište u Republici Makedoniji, bez obzira na to da li se nalaze u Republici Makedoniji ili u inostranstvu u trenutku popisa;* - *strani državlјani koji su u Republici Makedoniji sa dozvolom boravka;* i - *lica bez državljanstva koja su u vrijeme popisa u Republici Makedoniji.*

Prikupljanje podataka o etno-kulturološkim karakteristikama stanovništva

Iako se ne smatra dijelom standardnog skupa podataka koje prikupljaju zemalja u toku popisa stanovništva i domaćinstava, zemlje sa stanovništvom mješovitih etno-kulturoloških karakteristika obično prikupljaju podatke o etničkom identitetu, maternjem jeziku, poznavanju i govoru različitih jezika i vjerskoj pripadnosti stanovništva. Podaci o etno-kulturološkim karakteristikama stanovništva imaju sve veći značaj za zemlje, posebno za razvoj i sprovođenje politika za unapređenje prava zajednica u različitim društvenim oblastima, na primjer u kontekstu migracija i društvene integracije. Pored toga, prikupljanje podataka o etno-kulturološkom sastavu stanovništva omogućava dublje proučavanja porijekla, kulturne tradicije i međukulturnih odnosa između različitih zajednica. Popisom se obično prikupljaju podaci o tri karakteristična etno-kulturološkom pitanja: religija, jezik i nacionalnost. Važno je naglasiti da se podaci o etničkoj pripadnosti razlikuju od podataka o religiji i jeziku, ali njihova kombinacija omogućava dublje razumijevanje kulturne raznolikosti stanovništva u jednoj zemlji. Pored toga, podatke o etničkoj pripadnosti ne treba miješati sa podacima o državljanstvu ili nacionalnosti. Prikupljanje podataka o nekim etno-kulturološkim karakteristikama stanovništva bilo je dio najstarijeg popisa stanovništva na teritoriji današnje Sjeverne Makedonije - *Otomanski defter*. Takođe, svi prethodni popisi stanovništva, i za vrijeme Jugoslovenske federacije i poslije nezavisnosti, sadržali su podatke o sve tri standardne etno-kulturološke karakteristike: etničkoj pripadnosti, jeziku i religiji. U popisima 1991, 1994. i 2002. godine, etno-kulturološka obilježja postavljena su na isti način - upitnik je pružao priliku za slobodno izražavanje ispitanika, bez unaprijed definisanih modaliteta. Pored toga, u metodološkim objašnjenjima takođe je naglašeno da je, prema Zakonu o popisu stanovništva, ispitanik sloboden da izjavi nacionalnost ili religiju i da „ni popisivač niti bilo koja druga osoba ne smije na bilo koji način uticati na volju ispitanika“.⁶¹

1.6 SLOVENIJA

Popis stanovništva Slovenije održan 2011. godine bio je prvi popis u toj zemlji koji je bio **u potpunosti zasnovan na registrima**, tj. sproveden je povezivanjem većeg broja podataka iz postojećih administrativnih i statističkih izvora bez dodatnog terenskog rada ili sprovođenja dodatnih statističkih anketa. Za razliku od prethodnog popisa iz 2002. godine, sprovedenog na tradicionalni način radom na terenu, popis iz 2011. razlikovao se u nekoliko aspekata:

⁶¹ Ibid.

- referentni datum za popis bio je 1. januar (umjesto 31. mart, što je bio slučaj na svim prethodnim popisima počev od 1953. godine);
- obaveza sprovođenja popisa stanovništva za države članice EU po prvi put je uvedena Regulativom Evropske komisije br. 764/2008 (dok su raniji popisi sprovedeni na osnovu preporuka Ujedinjenih nacija), kojom je predviđena i mogućnost vršenja popisa na osnovu različitih izvora podataka, uključujući i popis stanovništva na osnovu registra;
- implementacija popisa stanovništva na osnovu registra uključena je u Srednjoročni program statističkih anketa 2008-2012. (prethodno su popisi sprovedeni na osnovu posebnih akata, koji su usvajani najviše zbog visoke cijene takvog sprovođenja popisa), kao i Godišnji program statističkih anketa za 2011. godinu.

Popis stanovništva zasnovan na registrima predstavlja jedno od redovnih statističkih istraživanja koje sprovodi Kancelarija za statistiku Republike Slovenije (*Statistični urad Republike Slovenije - SURS*). Metodologija koja se koristi za prikupljanje podataka u okviru ovog tipa popisa stanovništva koristi se i u većini drugih statističkih anketa, tj. Kancelarija za statistiku povezuje postojeće statističke i administrativne izvore podataka.

U okviru ovog tipa popisa koriste se sljedeći izvori podataka:

- **Upravni registri koje vode državni organi:**
 - Centralni register stanovništva – Ministarstvo unutrašnjih poslova,
 - Registr domaćinstava – Ministarstvo unutrašnjih poslova,
 - Registr nepokretnosti – Uprava za geodeziju,
 - Registr prostornih jedinica – Uprava za geodeziju,
 - Poslovni register – Agencija za javne javne evidencije i usluge.
- **Statistički register koji vodi Kancelarija za statistiku:**
 - Statistički register zaposlenih.
- **Redovne statističke ankete koje sprovodi Kancelarija za statistiku:**
 - rođenja,
 - migracije,
 - broj studenata u tercijarnom obrazovanju,
 - tercijarno obrazovanje,
 - korisnici stipendija,
 - popis stanovništva iz 2002. godine.
- **Druge baze podataka:**
 - nezaposlena lica – Zavod za zapošljavanje,
 - diplomci – Državni ispitni centar,
 - nacionalni ispiti – Državni ispitni centar,
 - korisnici penzija – Institut za penzijsko i invalidsko osiguranje,
 - osigurana lica – Institut za zdravstveno osiguranje,
 - korisnici socijalnih davanja – Ministarstvo rada, porodice i socijalnih pitanja,
 - porez na dohodak – Poreska uprava.

Prikupljanje i objedinjavanje podataka definisano je Zakonom o državnoj statistici. Rezultati ovog procesa obrade podataka su objedinjeni podaci, u okviru kojih nije moguća identifikacija pojedinaca.

Prelaskom na popis zasnovan na registrima, Slovenija se pridružila manjem broju evropskih država koje su ranije primjenjivale ovaj način obrade podataka o stanovništvu, domaćinstvima i stambenim jedinicama (Danska, Finska, Holandija i Island), ili su to po prvi put radile upravo 2011. godine (Austrija, Belgija, Švedska i Norveška). Na ovaj način Slovenija je smanjila opterećenje svoje administracije, ali i napravila uštedu od 14 miliona eura.

Popis stanovništva održan 2015. godine u skladu sa Regulativom EK br. 763/2008, i na osnovu Godišnjeg programa statističkih anketa za 2015. godinu, bio je **drugi popis vršen u skladu sa istom metodologijom**, koristeći iste izvore podataka kao i 2011. godine.

Podaci o stanovništvu u Sloveniji (koji se inače objavljuju tromjesečno u okviru redovnih demografskih istraživanja stanovništva), od 1. januara 2011. godine takođe se objavljuju u skladu sa pomenutom regulativom EK o popisima stanovništva i domaćinstava. „Stanovništvo“ je definisano kao skup lica sa registrovanim stalnim ili privremenim prebivalištem u Sloveniji, koji žive ili namjeravaju da žive u toj zemlji najmanje godinu dana, i nijesu privremeno odsutni iz države u trajanju od preko godinu dana.

Prvi cenzus sproveden na osnovu registara 2011. godine bio je zasnovan na Regulativi EK br. 763/2008, koja definiše obavezni sadržaj, odnosno kategorije koje su predmet popisa, među kojima nema etničkih ili kulturnih karakteristika. U skladu sa time, podaci o nacionalnosti, odnosno etničkoj pripadnosti, nijesu prikupljani u okviru popisa stanovništva 2011. godine, zato što nijesu bili dostupni podaci za čitavo stanovništvo u dostupnim izvorima podataka korišćenim u tom procesu.

Dakle, podaci o nacionalnoj pripadnosti više se ne prikupljaju u okviru slovenačkih popisa stanovništva, dok u skladu sa članom 41 Ustava Republike Slovenije niko nije obavezan da se izjasni o svojim religijskim ili drugim uvjerenjima, uključujući etničku pripadnost. Takođe, Zakonom o registraciji prebivališta ukinuto je prikupljanje podataka o nacionalnoj pripadnosti građana, dok su podaci o etničkim, nacionalnim i vjerskim karakteristikama klasifikovani kao povjerljivi podaci u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka.

Podaci u vezi sa etničkom pripadnošću svih državljana prikupljani su u okviru posljednjeg „terenskog“ popisa stanovništva održanog 2002. godine, u skladu sa posebnim pravilima. Naime, nije bilo obavezno odgovoriti na pitanje o etničkoj pripadnosti, sva lica starija od 14 godina morali su o tom pitanju da se lično izjasne (dok su za mlađe od 14 godina odgovor na to pitanje davali roditelji ili staratelji), dok je odgovor na ovo pitanje morao biti upisan tačno onako kako ga je određeno lice izgovorilo. Takođe, postojala je mogućnost odgovaranja na ovo pitanje bez prisustva popisivača ili drugih lica, odnosno ispunjavanjem posebnog upitnika.

Dakle, na popisu 2002. godine građani su imali mogućnost da se izjasne o svojoj nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti, ili da odbiju da odgovore na to pitanje. Kako bi se dobili odgovori na ovo pitanje od strane privremeno odsutnih lica (tj. lica koja nijesu bila prisutna u domaćinstvu za vrijeme posjete popisivača, ili su bila odsutna tokom sprovođenja popisa), bio je pripremljen poseban upitnik, odnosno Izjava o nacionalnosti/etničkoj pripadnosti/religijskim uvjerenjima. Ove Izjave popisivači su uručivali po potrebi, zajedno sa kovertom za slanje odgovora, sa plaćenom poštarinom.

1.7 SRBIJA

Sprovođenje popisa stanovništva u Srbiji ima veoma dugu tradiciju, koja se može pratiti još od davne 1834. godine, kada je na prostoru tadašnje Srbije izvršen prvi popis u savremenom smislu te riječi. Od tog „popisa ljudstva“ pa do Prvog svjetskog rata popisi su sprovedeni skoro na svakih pet godina, što svjedoči o vrlo dinamičnom istorijskom razdoblju, koje je nametalo potrebu za čestim popisivanjem promjena teritorijalnog rasporeda i sastava stanovništva, kao i ekonomskih dobara, a naročito u oslobođenim krajevima. Stoga, podaci tih ranih popisa i danas imaju izuzetan istoriografski značaj.⁶²

U periodu između dva svjetska rata izvršena su samo dva jugoslovenska popisa stanovništva, i to 1921. i 1931. godine, a popis planiran za 1941. godinu nije sproveden zbog izbijanja Drugog svjetskog rata. Nakon rata, zbog potrebe da se u što kraćem roku prikupe podaci o štetama nastalim uslijed ratnih razaranja, kako bi podnošenje jugoslovenskih zahtjeva međunarodnim forumima za naknadu ratne štete počivalo na objektivnoj statističkoj dokumentaciji, 1948. godine izvršen je tzv „skraćeni“ popis, a već 1953. godine i prvi kompletan poslijeratni popis stanovništva. Počev od popisa 1961. godine, ponovo se, shodno preporukama UN, uspostavlja desetogodišnja periodika sprovođenja popisa stanovništva, tako da su popisi izvršeni 1961., 1971., 1981. i 1991. godine.

Poštujući međunarodne preporuke o periodici sprovođenja popisa, planirano je da se prvi popis u XXI vijeku sproveđe aprila 2001. godine. Međutim, državni organi donijeli su odluku da se popisivanje odloži za godinu dana. Nakon toga, u Republici Srbiji popis je sproveden u periodu od 1. do 15. aprila 2002. godine, ali samo na teritoriji centralne Srbije i AP Vojvodine.⁶³

Što se tiče narednog popisa stanovništva i domaćinstava, prema Zakonu o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova⁶⁴, prvi sljedeći popis sproveden je 2011. godine u periodu od 1. do 15. oktobra. Metodologija popisa koji je održan 2011. godine bila je usaglašena sa međunarodnim standardima, a naročito sa Preporukama Konferencije evropskih statističara za popise iz 2010. godine.

U popisu 2011. godine prvi put je za utvrđivanje ukupnog broja stanovnika nekog područja primijenjen koncept „uobičajenog stanovništva“. Prema ovom konceptu, lice se smatra stanovnikom onog mjesta u kojem sâmo (u slučaju samačkog domaćinstva) ili sa članovima svog domaćinstva provodi najveći dio svog vremena, odnosno dnevni/noćni odmor, nezavisno od toga gdje ima prijavljeno prebivalište. Time su u ukupno stanovništvo određenog mesta uključena lica koja su u tom mjestu živjela neprekidno najmanje godinu

⁶² Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Prethodni popis <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/prethodni-popisi/> (28.11.2019)

⁶³ Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Prethodni popis <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/prethodni-popisi/> (28.11.2019)

⁶⁴ Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine http://media.popis2011.stat.rs/2011/07/Zakon_o_popisu.doc i Zakon o izmenama Zakona o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine <http://media.popis2011.stat.rs/2011/07/Zakon-o-izmenama-Zakona-o-popisu.doc> (28.11.2019)

dana prije kritičnog momenta popisa, kao i lica koja su u tom mjestu živjela kraće od 12 mjeseci, ali sa namjerom da u njemu ostanu najmanje godinu dana.⁶⁵

Popis iz 2011. godine obuhvatio je: 1) državljane Republike Srbije, strane državljane i lica bez državljanstva koja imaju prebivalište u Republici Srbiji, bez obzira da li se u momentu popisa nalaze u Republici Srbiji ili u inostranstvu; 2) domaćinstva navedenih lica; i 3) stanove i druge nastanjene prostorije. Popisom se obuhvataju i državljani Republike Srbije, strani državljani i lica bez državljanstva koji imaju prebivalište u inostranstvu, a koji u momentu popisa najmanje godinu dana borave u Republici Srbiji. Na osnovu prikupljenih podataka o osnovnim jedinicama popisa (licima, domaćinstvima i stanovima) obrađuju se i podaci o poljoprivrednim gazdinstvima, porodicama i zgradama.

Za pripremu, organizaciju i sprovođenje popisa, u skladu sa propisima, nadležan je **Republički zavod za statistiku**. Popisne komisije koje su sačinjene od najmanje pet članova, rukovode pripremama, organizacijom i sprovođenjem popisa na teritoriji opština, gradova i grada Beograda, i odgovorne su za blagovremeno preuzimanje potrebnih mjera radi obezbeđenja svih priprema za popis, organizaciju i kvalitetno i pravovremeno izvršenje samog popisa.⁶⁶

U principu, postupak sporovođenja popisa stanovništva, domaćinstava i stanova podijeljen je u šest faza:

- 1) pripreme za sprovođenje popisa;
- 2) popisivanje;
- 3) obrada podataka;
- 4) formiranje baze podataka;
- 5) diseminacija podataka, i
- 6) analiza rezultata popisa.

Navedene faze rada zasnivaju se na iskustvima sa prethodnih popisa, s tim što je popis 2011. godine podrazumijevao njihovo unapređenje u odnosu na prethodni.

Naredni popis stanovništa i domaćinstava – 2021. godine

Sljedeći popis u Srbiji biće sproveden u aprilu 2021. godine, pri čemu je nacrt Zakona pripremljen početkom 2019. godine, a javna rasprava o nacrtu održana u periodu od 12. aprila do 17. maja 2019. godine. U Obrazloženju nacrta zakona navodi se da je svaki popis svojim sadržajem i specifičnim organizacionim rješenjima prevazilazio prethodne popise, pa tako i popis 2021. karakteriše unapređenje svih faza pripreme, organizacije i realizacije.⁶⁷

Popisom 2021. biće utvrđen ukupan broj stanovnika, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji i njihov raspored po nižim prostornim jedinicama: upravnim okruzima, gradovima, opštinama

⁶⁵ Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Osnovni skupovi stanovništva, Beograd 2014 <https://publikacije.stat.gov.rs/G2014/Pdf/G20144006.pdf>(28.11.2019)

⁶⁶ METODOLOŠKO UPUTSTVO za organizatore, instruktore i druge učesnike u popisu, Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Beograd, 2011. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2011/Pdf/G20117042.pdf>(28.11.2019)

⁶⁷ Republički zavod za statistiku, Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi, 31. maj 2019. godine <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20190531-izvestaj-o-sprovedenoj-javnoj-raspravi/> (28.11.2019)

i naseljenim mjestima. Obezbijediće se pouzdani podaci o vitalnim, etničkim, ekonomskim, obrazovnim, migracionim i drugim obilježjima stanovništva, koji su neophodni za evidentiranje trenutnog stanja, ali i za projekcije budućih kretanja, a naročito za realno sagledavanje obima i posljedica iseljavanja stanovništva u inostranstvo u posljednjih deset godina, pada fertiliteta i ubrzanog starenja stanovništva – društvenih pojava koje najneposrednije utiču na promjene u demografskom potencijalu Republike Srbije. Kako se navodi u Obrazloženju, rezultati popisa 2021. koristiće i kao osnova za izradu i praćenje realizacije strateških ciljeva Vlade, a naročito za generisanje indikatora značajnih za ocjenu efikasnosti donijetih mera, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Podaci dobijeni popisom od posebnog su značaja za sprovodenje pojedinih zakona i drugih pravnih akata, prije svega iz oblasti ostvarivanja prava nacionalnih manjina, ali i za definisanje mjera za poboljšanje položaja osjetljivih grupa stanovništva i smanjenje socijalne isključenosti (osobe sa invaliditetom, stari i dr.). Popisom se obezbjeđuju i podaci za potrebe međunarodnih institucija i organizacija (UN, Eurostat, Unesko i dr.). Pored toga, u procesu pridruživanja Republike Srbije Evropskoj uniji, popisni podaci važni su za izvještavanje o napretku u više pregovaračkih poglavila.

Za razliku od svih dosadašnjih popisa, u kojima su podaci prikupljani popunjavanjem papirnih upitnika, u popisu 2021. godine prvi put će se za prikupljanje podataka koristiti **prenosivi računari**. Takođe, prvi put će na popisu biti uspostavljen **mehanizam za povezivanje popisnih i geoprostornih podataka na nivou kućnog broja**, čime će se obezbijediti uslovi za agregiranje popisnih podataka po djelovima naseljenih mjesta, urbanističkim zonama i drugim najmanjim prostornim jedinicama. Popisni podaci poslužiće i za definisanje stepena urbanizacije, tipologije ruralnih i urbanih područja, kao i za izradu drugih klasifikacija koje nedostaju a koje se baziraju na preciznim podacima o prostornom razmještaju stanovništva. Veća vrijednost i upotrebljivost informacija o prostornoj distribuciji stanovništva dobijenih na ovaj način zadovoljiće potrebe najšireg kruga korisnika.

Popis 2021. specifičan je i po tome što bi trebalo da bude **posljednji popis u Republici Srbiji koji se sprovodi na tradicionalan način**, tj. neposrednim pojedinačnim popisivanjem svih jedinica (lica, domaćinstava i stanova). Imajući u vidu brojne aktivnosti koje se na nivou države sprovode u oblasti unapređenja postojećih i uspostavljanja novih administrativnih baza podataka, realno je očekivati da će se u narednom periodu steći uslovi za sprovođenje popisa na bazi registara. Upravo će rezultati popisa 2021. poslužiti za provjeru obuhvata i kvaliteta podataka koji se vode u administrativnim registrima, ali i za uspostavljanje statističkog registra stanovništva, koji će se ažurirati iz administrativnih izvora i biti osnov za sprovođenje narednog popisa 2031. godine. Osnovna prednost popisa baziranih na registrima jeste da se, za razliku od tradicionalnih popisa, koji se zbog visokih troškova i kompleksne organizacije sprovode u razmacima od deset godina, mogu po potrebi realizovati u daleko kraćim vremenskim intervalima.⁶⁸ Osim toga, u aprilu je održan probni popis stanovništva u Srbiji.⁶⁹

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Republički zavod za statistiku, Završen probni popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2019, 30. april 2019. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20190503-zavrsen-probni-popis-stanovnistva-domacinstava-i-stanova-2019/> (29.10.2019)

IZVORI INFORMACIJA

Albanian Population and Housing Census 2020, Strategy and Planning Document,
<http://www.instat.gov.al/media/6176/2020-census-strategy-planing-doc-.pdf>

Bosnia and Herzegovina 2016 Report, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2016; Communication on EU Enlargement Policy:https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf

Census 2020 Newsletter no.2
<http://www.instat.gov.al/media/5132/newaletter-cenus-2020-no2.pdf>

Census 2020 Newsletter no.3, <http://www.instat.gov.al/en/about-us/census-of-population-and-housing-2020-in-albania/activities-for-population-and-housing-census-2020/activities-for-population-and-housing-census-2020/census-2020-newsletter-no3/>

Commission Implementing Regulation (EU) 2017/543 of 22 March 2017 laying down rules for the application of Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council on population and housing censuses as regards the technical specifications of the topics and of their breakdowns

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600414875457&uri=CELEX:32017R0543>

Commission Implementing Regulation (EU) 2018/1799 of 21 November 2018 on the establishment of a temporary direct statistical action for the dissemination of selected topics of the 2021 population and housing census geocoded to a 1 km² grid (Text with EEA relevance.)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600415099878&uri=CELEX:32018R1799>

Commission Regulation (EU) 2017/712 of 20 April 2017 establishing the reference year and the programme of the statistical data and metadata for population and housing censuses provided for by Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council (Text with EEA relevance)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600415012341&uri=CELEX:32017R0712>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011,<https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censusmetod.htm>

Institute of statistics, <http://www.instat.gov.al/en/>

METODOLOŠKO UPUTSTVO za organizatore, instruktore i druge učesnike u popisu, Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Beograd, 2011.

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2011/Pdf/G20117042.pdf>

Oanda<https://www1.oanda.com/currency/converter/>

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini, 2013. Rezultati popisa, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016,

https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/RezultatiPopisa_BS.pdf

REGULATION (EC) No 763/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 July 2008 on population and housing censuses,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0763>

REGULATION (EC) No 763/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 July 2008 on population and housing censuses,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0763>

Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Osnovni skupovi stanovništva, Beograd 2014

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2014/Pdf/G20144006.pdf>

Republički zavod za statistiku Republike Srbije, Prethodni popis

<https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/prethodni-popisi/>

Republički zavod za statistiku, Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi, 31. maj 2019. godine

<https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20190531-izvestaj-o-sprovedenoj-javnoj-raspravi/>

Republički zavod za statistiku, Završen probni popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2019, 30. april 2019.

<https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20190503-završen-probni-popis-stanovnistva-domaćinstava-i-stanova-2019/>

Roadmap on population and housing censuses 2021, Office of the Prime Minister and Statistical Agency of Kosovo, Prishtina 2018

<https://ask.rks-gov.net/media/5078/road-map-on-population-and-housing-census-2021.pdf>

Study: POPULATION AND HOUSING CENSUSES IN THE COUNTRIES OF SOUTHEASTERN EUROPE, FIFTH REGIONAL CONFERENCE OF THE PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICES, 30 May – 1 June 2019

Zakon o izmenama Zakona o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine

<http://media.popis2011.stat.rs/2011/07/Zakon-o-izmenama-Zakona-o-popisu.doc>

Zakon o Popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine

http://media.popis2011.stat.rs/2011/07/Zakon_o_popisu.doc

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine,

<https://popis.gov.ba/?lang=bos&page=download>

Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine (NN 92/10),

<https://www.zakon.hr/z/348/Zakon-o-popisu-stanovni%C5%A1tva,-ku%C4%87anstava-i-stanova-u-Republici-Hrvatskoj-2011.g>